

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ
FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR GRAFICKÝ DESIGN 2
STUDIO GRAPHIC DESIGN 2

**Jaký byl/je význam nezávislých publikací
v zemích s totalitními režimy?**

What was/is the meaning of independent publications in countries with a totalitarian regimes?

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BACHELOR THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Barbora Demovičová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

doc. MgA. Mikuláš Macháček

BRNO 2018

OBSAH:

TEXTOVÁ ČÁST	s. 5 - 9
OBRAZOVÁ ČÁST	s. 10 - 14

TEXTOVÁ ČÁST

Pravda zvíťazí!?

Pravda zvíťazí!? je publikácia zinového formátu, ktorá reflektuje súčasné politické dianie na Slovensku.

Zameranie práve na problémy v slovenskej spoločnosti bolo ovplyvnené vraždou investigatívneho novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej vo februári 2018, následnou vlnou občianskych protestov a ich, menej či viac relevantným, prirovnávaním k Novembru 1989.

Publikácia obsahuje autorské texty a sériu rozhovorov s ľuďmi pôsobiacich v rôznych odvetviach, napríklad s investigatívnym novinárom Marekom Vagovičom, sociológom a zakladateľom hnutia Verejnosť proti násiliu Fedorom Gálom, vydavateľom a zakladateľom knižnice samizdatovej literatúry Libri Prohibiti Jířím Gruntorádom či slovenskými umelcami a výtvarníkmi Petrom Kalmusom a Miroslavom Cipárom.

1. Pravda zvíťazí!? je prirodzeným vyústením znechutenia z politickej vraždy novinára Jána Kuciaka a miery korupcie na Slovensku, nespokojnosti s pôvodnou vládou Róberta Fica ako aj s novo vymenovanou vládou Petra Pellegriniho, nesúhlasom s aktuálnym obsadením ministerských pozícií a formou vládnutia strany SMER-SD.

2. Pravda zvíťazí!? porovnáva minulosť so súčasnosťou, Nežnú revolúciu s protestmi Za slušné Slovensko, hľadá a zároveň popiera referencie. Je ovplyvnená nostalgiou po nezažitom a historickým romantizmom generácie porevolučných detí.

3. Pravda zvíťazí!? kladie otázky, neočakáva priamočiare odpovede, ale predpokladá rôzne pohľady, je podnetom k diskusii. Je osobným hľadaním pravdy a reflexiou vlastnej roly v spoločnosti.

Priebeh práce

Úplne na začiatku bol môj záujem o ziny a nezávislé publikovanie, samizdat a politický aktivizmus, láska k printu a nadšenie pre undergroundovú kultúru a estetiku. Pôvodne bolo mojím zámerom venovať sa skúmaniu a porovnávaniu nezávislého publikovania v rôznych kontextoch a zaoberanie sa otázkami významu publikovania nezávislých zinov a magazínov v Československu v minulosti a dnes, rozdielmi v kultúre nezávislých vydavateľov v krajinách bývalého sovietskeho bloku v porovnaní s krajinami západnej Európy, vzťahom medzi obsahom zinov a ich estetikou a tiež fenoménom novodobých zin marketov a knižných veľtrhov.

Čítala som knihy približujúce kontext vzniku protestných grafických hnutí a príbehy v ich pozadí, ako napríklad *What, You Don't Know Grapus?* od Lea Faviéra a *Two or Three Things I Know About Provo* od Experimental Jetset. Popri tom som sa snažila lepšie zmapovať zinovú scénu v Čechách aj vo svete. Do rúk sa mi tak dostala skvelá publikácia *No-ISBN: On Self-Publishing*, ktorá okrem textov, manifestov a rozhovorov nielen zo zinového a umeleckého prostredia, obsahuje katalóg viac než 2000 nezávislých publikácií bez ISBN. K českej zinovej scéne som sa snažila priblížiť cez novú knihu nakladateľstva Page Five: *Kričím: To jsem já*, ktorá vo svojej príbehovosti a naratívnosti v niečom pripomína vyššie zmienenú knižku o francúzskom hnutí Grapus.

Koncom februára 2018 bol proces mojej práce narušený a ovplyvnený správou o vražde slovenského investigatívneho novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej a nasledujúcimi udalosťami.

Po prečítaní posledného článku Jána Kuciaka, zverejneného až po jeho smrti, o korupcii a prepojení talianskej mafie na členov vládnej strany SMER-SD a následných vystúpeniach vtedajšieho premiéra Róberta Fica som knihy o grafických hnutiach vymenila za nepretržité čítanie a sledovanie správ. Ako sa udalosti prvých týždňov vyvíjali, môj hnev rástol. Začala som s rýchlym navrhovaním letákov na propagáciu občianskych zhromaždení v Trnave, odkiaľ pochádzam a zároveň s vytváraním protestných plagátov, ktoré som následne zverejnila na svojom facebooku a vyzývala ľudí, aby si ich doma vytlačili na čierno-bielej tlačiarňi a použili ako uznajú za vhodné. Sama som ich po zhromaždení Za slušné Slovensko lepila po Bratislave. K prvej sérii plagátov sa pridali nálepky a séria druhá, reagujúca na odstúpenie

ministra vnútra Róberta Kaliňáka. Plagáty, ktoré boli systematicky vylepované, boli aj systematicky strhávané.

Po demisii premiéra Róberta Fica a vymenovaní novej vlády strany SMER-SD sa atmosféra v spoločnosti zmenila, protesty Za slušné Slovensko boli dočasne pozastavené a všeobecná revolučná nálada klesala. V tomto bode som si začala klásť otázky, prameniace z rastúceho skepticizmu. Môžu ľudia na námestiach niečo zmeniť? Môžem ja niečo zmeniť? Mení niečo na tom, ako by som sa mala stavať k aktuálnym problémom, fakt, že som študentka umeleckej školy, grafická dizajnérka, ilustrátorka? Je schopnosť vyjadrovať sa vizuálne (prípadne verbálne a písomne) niečo, čo je dôležité používať a využívať vo svojom aktívnom občianstve? Aká je zodpovednosť umelcov, novinárov alebo majiteľov vydavateľstiev? A čo tie paralely s Nežnou revolúciou? Sú relevantné? A ako sa Slovensko zmenilo v posledných týždňoch?

Otázky sú začiatkom dialógu, vedú k odpovediam a k diskusii. Začala som hľadať možnosti dialógu, oslovovať ľudí, ktorých názory a skúsenosti ma zaujímali, ľudí, o ktorých som predpokladala, že ich vyjadrenia budú hodnotné. Nie všetci na moje správy reagovali, nakoniec sa mi ale podarilo zostaviť sériu piatich rozhovorov s piatimi osobnosťami:

1. Marek Vagovič, novinár, šéf investigatívneho oddelenia portálu Aktuality.sk, pre ktorý pracoval aj zavraždený Ján Kuciak,
2. Fedor Gál, sociológ, politik a prognostik, jeden zo zakladateľov hnutia Verejnosť proti násiliu,
3. Peter Kalmus, angažovaný umelec, performer, vo svojej práci sa dlhodobo venuje politickému aktivizmu a protestnému umeniu,
4. Jiří Gruntorád, vydavateľ samizdatovej edície Popelnice v dobe komunizmu, zakladateľ knižnice samizdatu a exilovej literatúry Libri Prohibiti,
5. Miroslav Cipár, maliar a grafik, jeden zo zakladateľov hnutia Verejnosť proti násiliu.

V publikácii sa tak stretávajú rôzne pohľady, radikálny a rozhnevaný Kalmus s pokojnejším grafikom Cipárom či Gruntorádom, racionálny a profesionálny Vagovič s takmer vždy osobným Gálom. Väčšina dotazovaných má napojenie na Nežnú revolúciu. Všetci zdieľajú nespokojnosť s fungovaním systému v súčasnosti. Snažila som sa

osloviť ľudí z rôznych odvetví a tiež ľudí s rôznym prístupom k práci (v prípade výtvarníkov Kalmusa a Cipára).

Marek Vagovič, Jiří Gruntorád a Fedor Gál si zvolili komunikáciu formou emailu. Peter Kalmus preferoval dlhý telefonát a Miroslava Cipára som mala možnosť navštíviť v jeho bratislavskom ateliéri a rozhovor zrealizovať naživo.

Okrem rozhovorov obsahuje publikácia Pravda zvíťazí!? aj autorské texty reflektujúce aktuálne dianie zo subjektívneho pohľadu.

Veľká časť mojej práce bola tak venovaná práci s textom, editovaniu, písaniu a selekcii obsahu. Túto skúsenosť považujem za viac než obohacujúcu a keďže písanie a editorstvo patria k mojím dlhodobým záujmom, vnímam svoju bakalársku prácu aj ako príležitosť na zdokonaľovanie sa v tomto smere.

Pri rozhodovaní sa o grafickej stránke publikácie zohrávali veľkú úlohu tieto faktory:

cena: low-cost ako nutnosť

V tomto prípade je nízka výrobná cena jednou zo základných podmienok dobrej šíriteľnosti publikácie a zároveň väzbou ku kultúre nízkonákladových protestných publikácií či samizdatu. Pravda Zvíťazí!? je tlačená na risografe, keďže táto technológia vychádza v náklade 100 ks cenovo najvýhodnejšie, je jednoducho dostupná na Fakulte výtvarných umení, mám s ňou veľa skúseností a odkazuje na zinovú kultúru. Väzba je tiež riešená najdostupnejšou možnou cestou, a to využitím väzby V1 a sponky. Formát zinu je A5.

citovanie estetiky samizdatu

Pravda zvíťazí!? je zin súčasnosti, pracuje s referenciami na amatérske undergroundové publikácie, ale neupína sa k nim. Čerpá z estetiky minulosti, ako napríklad z tvorby protestnej skupiny Provo, dizajnu a redizajnu časopisu Vokno, samizdatových zborníkov, nemeckých punkových zinov z 80. rokov a podobne.

To sa odráža napríklad v použití takzvaného “protest papieru”, farebných pastelových papierov bežne používaných v copy centrách, ktoré sa v publikácii objavujú v náhodnom rytme.

Zároveň však pracujem so súčasnou typografiou, často s fontami, ktoré sú voľne dostupné, v titulkoch napríklad od francúzskej platformy Velvetyne alebo s fontami od malých a nezávislých písmolijn, napríklad od islandských Or type. Dobrá čitateľnosť dlhších textov a sadzba príjemná ľudskému oku však zostávajú prioritou.

Ako vizuálny doprovod som zvolila mix fotografií a ilustrácií. Dôležité sú predely kapitol, ktoré od seba odčleňujú jednotlivé rozhovory a texty. Predelová celostranová ilustrácia vždy vychádza z témy daného rozhovoru, alebo z príbehu spojeného s prácou či uvažovaním opýtaných. Ilustrácie sú vytvárané technikou digitálnej koláže, kombinujú kresbu, fotografiu aj písmo.

Pravda zvíťazí!? nie je fetišom grafického designu, forma neprekračuje funkciu. Jednoduchosť, rýchlosť a možnosť produkovať publikáciu bez problémov a vo väčšom náklade sú dôležitejšie ako napríklad experimentovanie s technologickými postupmi, tlačou, väzbou, papierom, výrezom a podobne. Tým sa líši od moderných zinov, ktoré sú často produkované práve z lásky k printovému médiu, stávajú sa takmer umeleckými artefaktmi, odkláňajú sa od pôvodu nezávislého publikovania a vytvárajú vlastný špecifický okruh tvorby na poli grafického dizajnu či ilustrácie.

Záver

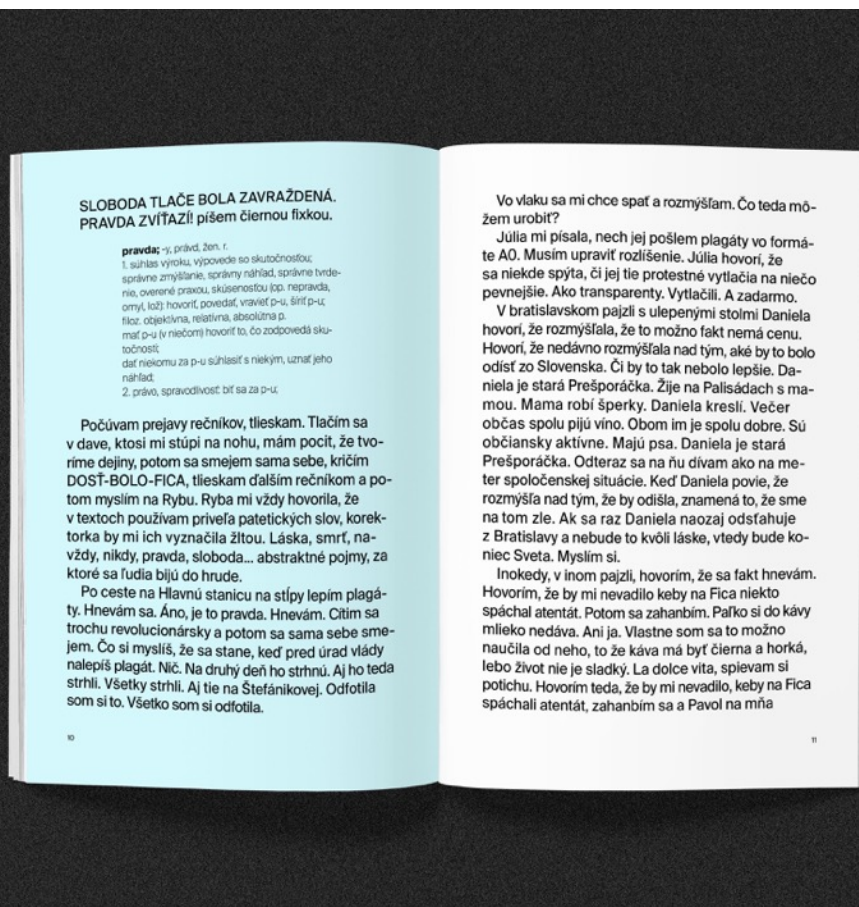
Svoju bakalársku prácu považujem za prirodzené vyústenie mojich záujmov a zároveň za reakciu na aktuálnu situáciu na Slovensku. Počas práce na publikácii sa môj pohľad na danú záležitosť vyvíjal a menil, čo považujem za mimoriadne prínosné. Podarilo sa mi stretnúť alebo kontaktovať sa so zaujímavými osobnosťami, rozšíriť si svoje obzory a dozvedieť sa informácie či názory, ku ktorým by som sa inak nedostala. Obzvlášť na mňa zapôsobila dvojtýždňová nepretržitá mailová komunikácia s Fedorom Gálom, samizdatová knižnica Libri Prohibiti a návšteva v ateliéri výtvarníka Miroslava Cipára. Myslím, že môj zámer hľadania pravdy a nových podnetov k diskusii bol úspešný, na rozdiel od vyšetrovania vraždy Jána Kuciaka alebo politickej reformy na Slovensku.

Publikácia vychádza v náklade 100 ks, a medzi ľudí bude distribuovaná v aktivistických sekciách letných festivalov, cez internet a prípadne v alternatívnych kníhkupectvách.

OBRAZOVÁ ČÁST

protest plagáty, čiernobiela digitálna tlač, A3
protest nálepky, čiernobiela digitálna tlač, 210×50 mm

publikácia Pravda zvt'azi, risografia, A5: SADZBA AUTORSKÉHO TEXTU

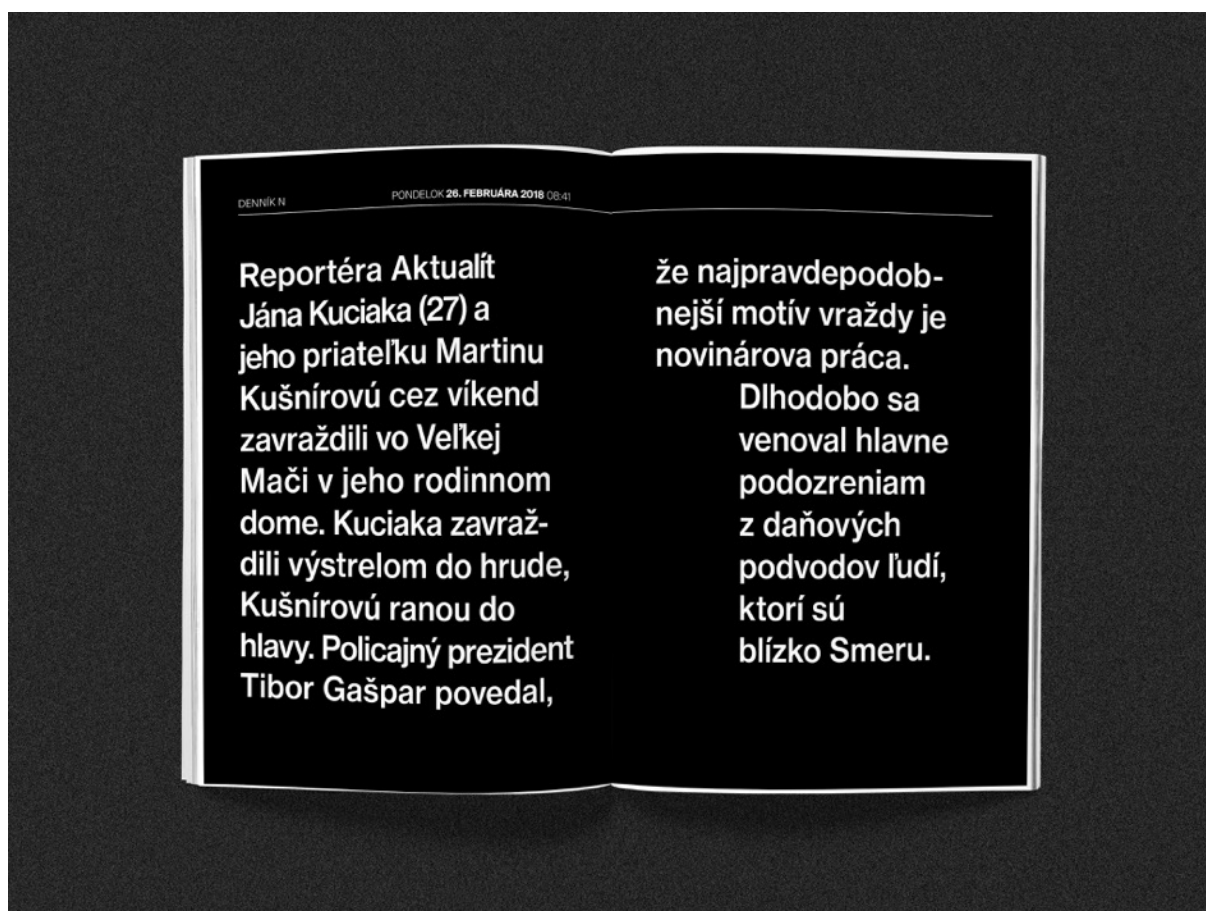
...nara Je priateľky martiny nám naplno od-
 štátu. Mafia v tesnej blízkosti premié-
 a vsadč... kryla zlo ukryté v základoch nášho štátu. Mafia v tesnej blízkosti premié-
 čkou ľa Trnavčania, ra a všadepritomná korupcia sú len
 šdia bl ohavná vražda novinára Jána a jeho
 odom, priateľky Martiny nám naplno od-
 Tma ohavi kryla zlo ukryté v základoch nášho štátu. Mafia v tesnej blízkosti premié-
 vriatel ra a všadepritomná korupcia sú len
 vľa zlk špičkou ľadovca. Dúfali sme, že táto
 tu. M tragédia bude pre vládu budičkom
 vsad a dôvodom na zásadné změny. Av-
 ou ľe šak namiesto toho môžeme posledné
 ia bi dni vnímať iba ohlušujúcu aroganciu
 om moci. Ján zasvätil svoj život boju za
 est' lepšie Slovensko a my máme povin-
 "ib: nosť v tomto boji pokračovať. Podme
 est' (v piatok) pripomenúť mocným, že sme
 est' ľudia, ktorí si ctia pravdu a spravodli-
 žšá vosť. Ukážme im, že odmietame žiť
 oji v unesenej krajine.
 te. Postavme sa za slušné Slovensko!
 p... a st. (v piatok) ...
 že odmieta, ľudia, ktorí si ctia pravdu a spravodli-
 v... odmietame žiť

...ali sme, že táto
 ádu budičkom
 né změny. Av-
 rôžeme posledné
 ujúcu aroganciu
 'oj život boju za
 ny máme povin-
 kračovať. Podme
 ľ mocným, že sme
 avdu a spravodli-
 e odmietame žiť

slušné Slovensko!

publikácia Pravda zvt'azí, risografia, A5: OBRAZOVÉ DVOJSTRANY

publikácia Pravda zvt'azí, risografia, A5: SADZBA INTERVIEWS
publikácia Pravda zvt'azí, risografia, A5: SADZBA V ÚVODE

publikácia Pravda zvt'azi, risografia, A5: PREDELY KAPITOL